

Mali Anestezi Düzeyinin Belirlenmesine Yönelik Bir Alan Araştırması
A Field Study on Determining the Level of Financial Anaesthesia

Ulvi SANDALCI

Arş. Gör. Dr., Kütahya Dumlupınar Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Maliye, ulvi.sandalci@dpu.edu.tr

İnci SANDALCI

Arş. Gör. Dr., Kütahya Dumlupınar Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Maliye, inci.agacan@dpu.edu.tr

MAKALE BİLGİSİ

Makale Geçmişi:

Geliş 15 Ağustos 2021
Düzeltilme Geliş 6 Eylül 2020
Kabul 23 Eylül 2021

Anahtar Kelimeler:

Mali Anestezi, Vergi, Anket

© 2021 PESA Tüm hakları saklıdır

ÖZET

Dolaylı vergiler yoluyla vergi erozyonun önlenmesi, vergi uyum ve idari maliyetlerin azaltılması ve vergilerin zamanında tahsil edilmesine çalışılmaktadır. Ancak dolaylı vergiler yapıları gereği bireyler nezdinde birçok dezavantaja sahiptir. Bu dezavantajlardan en önemlisi bireylerin ödedikleri vergileri hissedememesi olan mali anestezi. Mali anestezi altında bireyler ödedikleri verginin farkına yeterince varamamaktadır. Bu durum da bireylerin mali olarak yanılmasına, idareye güvenin azalmasına ve vergi yüklerini tam olarak hesaplayamamasına neden olmaktadır. Çalışmanın amacı dolaylı vergilerin ağırlıkta olduğu vergi sistemimizde bireylerin mali anestezi düzeyini ölçmektir. Bu kapsamda TR10 Bölgesinde ikamet eden 597 bireye anket uygulanmış ve veriler SPSS 22 programı kullanılarak analiz edilmiştir. Analiz sonucuna göre mali anestezi düzeyi ortalamanın üstündedir. Bununla birlikte yaş ve gelir düzeyi arttıkça mali anestezi düzeyi azalmaktadır. Ayrıca mali anestezi düzeyi kadınlar, ücretli kamu, bekâr ve iş, aile ve çevrenin buldukları gruplara göre daha yüksektir.

ARTICLE INFO

Article History:

Received 15 August 2021
Received in revised form 6
September 2021
Accepted 23 September 2021

Keywords:

Fiscal Anaesthesia, Tax, Survey

© 2021 PESA All rights reserved

ABSTRACT

Efforts are being made to prevent tax erosion through indirect taxes, reduce tax compliance and administrative costs, and to collect taxes on time. However, indirect taxes have many disadvantages for individuals due to their nature. The most important of these disadvantages is fiscal anaesthesia, in which individuals do not feel the taxes they pay. Under fiscal anaesthesia, individuals cannot be sufficiently aware of the tax they pay. This situation causes individuals to be financially mistaken, their trust in the administration to decrease, and their inability to fully calculate their tax burdens. The aim of the study is to determine the level of fiscal anaesthesia of individuals in our tax system where indirect taxes are dominant. In this context, 597 individuals residing in the TR10 region were surveyed and the data were analyzed using the SPSS 22 program. According to the analysis, the level of fiscal anaesthesia is above average. However, as the age and income level increase, the level of fiscal anaesthesia decreases. In addition, the level of fiscal anaesthesia is higher than women, paid public, single and work, family and social groups.

GİRİŞ

Kamu gelirleri içerisinde en önemli payı oluşturan vergilerin en az kayıpla tahsil edilmesi idare için ulaşılmak istenen hedeflerden birini oluşturmaktadır. Bu hedef doğrultusunda idareler çeşitli politikalar yürütmekte, idari yapılarını buna göre şekillendirmektedir. Ancak vergi idari yapısını tam olarak tamamlayamamış, vergi denetiminin yetersiz, vergi kayıp ve kaçakçılığı ile kayıt dışı ekonominin yüksek seyrettiği, vergi uyum maliyetlerinin yüksek olduğu, vergi baskısının yoğun hissedildiği, vergi algısının olumsuz olduğu ve dolayısıyla vergi uyumunun düşük kaldığı ülkelerde vergi gelirlerinin tam ve zamanında tahsil edilmesinde önemli sorunlar yaşanmaktadır. Bu sorunlar da kamu hizmetlerinin aksaması başta olmak üzere devletin görevlerinin yerine getirilmesinde belirli zafiyetlerin ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Bu sorunlardan dolayı devletler vergi gelirlerini en az kayıpla tahsil edecek şekilde vergi yapılarını oluşturmakta, buna göre gelirlerini tahsil etmeye çalışmaktadır.

Devletler vergi gelirlerini en az kayıpla tahsil edebilmek için vergi yapılarında dolaylı vergilere ağırlık vermekte, vergi sistemlerini buna göre ayarlamaktadır. Nitekim dolaylı vergilerin özelliği gereği uyum maliyetleri ile idari maliyetlerin daha az olması, vergi kayıp ve kaçakçılığının daha zor olması gibi nedenlerle daha çok tercih edilmektedir. Ancak burada dolaylı vergilerin bir özelliği olan verginin fiyatın içine gizlenmesi bireylerin ödedikleri verginin farkında olmamalarına yani mali anesteziye neden olmaktadır. Buna göre dolaylı vergilerde vergi fiyatın içine dahil olduğu için bireyler ödedikleri verginin farkına tam olarak varamamakta, ya da ödedikleri vergileri hissetmemektedirler. Dolayısıyla mali anesteziye uğramaktadırlar. Mali anestezi her ne kadar idare için avantajlı bir durum olarak görülse de idarenin hesap verilebilirlik ve şeffaflığını azalttığı, siyasal sürece sağlıklı katılımı engellediği ve en önemlisi de mükelleflerin aldanmasına neden olduğu için olabildiğince azaltılması gerekmektedir. Nitekim bu gereklilik vergileme alanında bireylerin idare karşısında haklarının korunması, vergilemede adalet ve idareye güven tesisinin bir tezahürüdür. Bu noktada öncelikle ülkedeki mali anestezinin boyutu tespit edilerek bunun azaltılması veya tamamen ortadan kaldırılmasına yönelik çalışmalar yapılması önem kazanmaktadır. Mali anestezinin konu edinildiği bu çalışmada öncelikli olarak mali anestezi kavramı açıklanmıştır. Sonrasında ise konuyla ilgili literatür çalışmalarına yer verilmiştir. Çalışmanın uygulama kısmında ise TR10 Bölgesinde (İstanbul) ikamet eden 597 bireye anket uygulayarak mali anesteziye ilişkin düzeyleri ölçülmüş ve elde edilen veriler SPSS 22 programı ile analiz edilerek çeşitli sonuçlara ulaşılmıştır.

1. Mali Anestezi Kavramı

Kelime olarak ‘estezi’ his anlamına gelmekte; ‘an’ ise olumsuzluk ekini belirtmektedir. Bunlardan oluşan “anestezi” ise ‘hissizleştirmek’ anlamını ifade etmektedir (www.tard.org.tr, 12.01.2020). Anestezi kavramı TDK sözlüğünde “*canlı vücudunun tümünde veya bir bölgesinde ağrı, ısı, ışık ve dokunma gibi tüm duyuvarın ortadan kaldırılması, duyu yitimi*” olarak tanımlanmaktadır. Tıp terimi olan anestezinin birçok farklı türü olmasına rağmen genel olarak, canlı vücudunun bir kısmı veya tamamının acıya duyarsız kılınmasını sağlayan medikal müdahale olarak ifade edilebilmektedir (www.florence.com.tr, 13.01.2021). Anestezi kavramı tıp terimi olmakla birlikte diğer birçok bilim dallarında da farklı türevleri ile kullanılmaktadır. Bu kullanımlar ile kimi zaman gerçek manada uyuşturma, çoğu zaman ise mecazi olarak uyuşturma anlamlarında kullanılmaktadır. Söz konusu kullanım bilim dallarından biri de maliye bilimidir. Anestezi kavramı maliye yazınında “mali anestezi” kavramıyla kullanılmaktadır.

Vergi mevzuatı uyarınca yükümlü kılınan bireylerin yükümlülüklerini farkına varmadan yerine getirmelerine mali anestezi (veya mali uyuşturma) denmektedir (Saruç, 2010: 23). Bunun en iyi örneği bilhassa dolaylı vergilerin fiyat içerisine gizlenmiş olmaları dolayısıyla, ödeyici tarafından verginin tam olarak hissedilmemesidir. Nitekim fiyatın içine gizlenmiş olan vergilerin farkına varmak ödeyici için güçlük oluşturmakta ve az da olsa belli bir araştırmayı gerektirmektedir. Bireyler mal veya hizmet satın alımı sırasında ödediği fiyatın içinde verginin de olduğunu farkına varamamaktadır. Bireyler bu tür dolaylı vergileri öderken his-duygu iptaline uğramakta, mali açıdan uyuşturulduğu için verginin farkına varamamaktadır. Bu mali

anestezi durumu; mükelleflerin vergilere karşı bir tepki oluşturmaması bakımından olumlu sonuçlara neden olabilen ya da bu amaç çerçevesinde yapılan uygulamaları ifade etmeye yönelik bir niteliğe haizdir (Akdoğan, 2009: 184- 185). Yani bireyler vergilerin matrahı, tarhi, oranı, tahakkuku gibi konularda bilgi sahibi olabilecek nitelikte olmadıkları için ödedikleri vergilerin de farkında olmamaktadır (Koretskaya-Garmash, 2017: 131-136). Ödediği vergilerin farkında olan ya da daha genel bakışla genel vergi uygulamaları ile ilgili bilgi sahibi olan, vergiyi hisseden bireylerde vergiye karşı bakışta bir değişiklik ortaya çıkabilmektedir. Bu bakış olumlu olabileceği gibi (S. Sheldon ve W. M. Robert, 2007: 15), olumsuz da olabilmektedir (Torgler ve F. Schneider, 2004: 18). Bu noktada vergi sistemlerinde mükelleflerin farkında olup olmadıkları vergilerin türü ve yapısı farklı sonuçların ortaya çıkmasına neden olmaktadır.

Dolaylı vergiler dolaysız vergilere göre daha az hissedildiği için bu tür vergilerde bireyler neredeyse ödedikleri verginin farkına bile varamamaktadır. KDV ve ÖTV gibi harcama vergileri fiyatın içindedirler. Bu tür vergilerin alıcılar tarafından hissedilmesi daha zor olduğu için mali anesteziye daha uygun oldukları kabul edilir (Çelikkaya, 2019: 23). Mali anesteziye daha uygun olan dolaylı vergiler, dolaysız vergilere göre yükümlü psikolojisine daha uygun oldukları ve vergi uyuşturmasına sebebiyet verdikleri için genel olarak daha verimli vergiler olarak görülmektedir (Şen ve Sağbaş, 2017: 62). Bu tür vergilerde mükellefler ödedikleri veri oranı, matrahı, mükellefi, tarifesi ile ilgili olarak vergilendirme düzenlemelerini anlama becerisini temsil eden vergi bilgisine (Negara ve Purnamasari, 2019: 399) daha az sahip oldukları için mali anesteziye maruz kalma kolaylaşmaktadır.

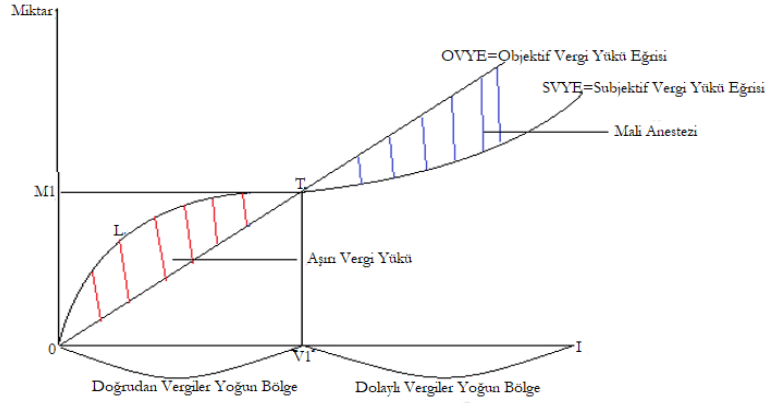
Dolaylı vergiler dolaysız vergilere göre daha az hissedildiği için, yani bireyler ödedikleri verginin farkına dolaylı vergilerde daha az vardıkları için devletler vergi yapılarını bu tür vergilere göre oluşturmaya çabalamaktadırlar. Vergi yapısı ile temelde vergilerin dolaylı ve dolaysız olma kriterleri anlatılmaktadır (Turan, 2008: 19). Ayrıca vergi yapısı ile vergi sistemlerinde var olan vergilerin, toplam vergiler, gayri safi milli hasıla (GSMH) ve devlet gelirleri gibi birçok ekonomik büyüklükler içindeki nispi payları ve önemleri belirtilmektedir (Ay ve Talaşlı, 2008: 136-137). Vergi yapısı, ekonomik, sosyal, kültürel, mali, vergi tekniği ve vergileme amaçlarına bağlı olarak ülkelere ve dönemlere göre farklılık göstermektedir (Cural ve Çevik, 2015: 128-129).

Vergi yapısı özellikle az gelişmiş veya gelişmekte olan, vergi idari yapısını tam olarak tamamlayamamış, vergi denetiminin yetersiz, vergi kayıp ve kaçakçılığı ile kayıt dışı ekonominin yüksek seyrettiği, vergi uyum maliyetlerinin yüksek olduğu, vergi baskısının yoğun hissedildiği, vergi algısının olumsuz olduğu ve dolayısıyla vergi uyumunun düşük kaldığı ülkelerde dolaylı vergiler lehine daha yüksek seyretmektedir. Burada devletler vergi yapılarını dolaylı vergiler lehine ayarlayarak mükellefler üzerindeki vergi baskısını azaltmaya, dolayısıyla da vergi yükünü fazla hissettirmemeye çalışmaktadırlar. Nitekim KDV ve ÖTV gibi dolaylı vergi türlerinde vergi fiyatın içinde gizlenmiş olduğundan mali anestezinin oluşması daha kolaydır (Saruç, 2010: 23). Dolaylı vergiler yoluyla vergilerini hissetmeden ödeyen bireyler vergi baskısını yeterince hissetmemekte, ödedikleri verginin farkında olmadıkları için vergi yüklerini doğru olarak hesaplayamamakta ve vergilere karşı herhangi bir aktif veya pasif tepki göstermemektedirler. Tepkinin olmaması ya da daha az olması ve ödeme tekniği gereği vergi fiyatın içinde olduğundan dolaylı vergilerde dolaysız vergilerde olduğu gibi vergi kayıp ve kaçakçılığına başvurmak daha zordur. Ayrıca verginin fiyatın içinde olması, yani ayrı bir işleme gerek olmadan fiyat ile birlikte tahsil edilmesi, tahsil edilme ve toplama maliyetlerini ve zorluğunu düşürmekte, idareye önemli kolaylıklar sağlamaktadır.

Oy verme kaygısında siyasi yönetimler, özellikle vergiler nedeniyle oy kaybını önlemek için bireylerin tepkisini çekmeyecek vergi politikalarını tercih etmektedirler. Bu amaçla, hissedilmesi çok kolay olan gelir ve servet vergisi yerine, fiyata gizlenmesi kolay olan harcama vergilerine odaklanmayı tercih etmektedirler. Mali anesteziyi objektif ve subjektif vergi yükü arasındaki pozitif fark olarak tanımlamak mümkündür. Birey tarafından gelir, servet ve harcamalardan ödenen toplam verginin gelire oranına objektif vergi yükü denir. Subjektif vergi yükü, vergi ödeyen kişinin vergi ödediğini düşündüğü veya hissettiği vergi yüküdür (Demir, 2017: 39-40). Mükellefin hissettiği vergi yükü subjektif vergi yüküdür. Mükellefler bazı

durumlarda gerçekte olan vergi yükünden daha fazla, bazı durumlarda ise daha az bir vergi yükü hissedebilmektedir. Özellikle dolaylı vergilerin daha ağırlıklı olduğu vergi yapılarına sahip ülkelerde, mali anestezi nedeniyle bireylerin hissettiği vergi yükü objektif vergi yükünün altında kalabilmektedir (Demir, 2016: 81). Aşağıdaki grafik yardımı ile mali anestezi oluşumunu ifade etmek mümkündür.

Grafik 1: Mali Anestezinin Grafikselsel Tasarımı

Kaynak: Demir, 2017: 40

Grafik 1'de mali anestezinin grafikselsel görünümü yer almaktadır. Grafik 1'e göre OV_1 arasında doğrudan vergilerin payı dolaylı vergilerden daha yüksektir. Doğrudan vergilerin daha yoğun olduğu bu bölgede subjektif vergi yükü objektif vergi yükünden daha fazladır. Bireyler ödedikleri vergilerden daha fazlasını hissettikleri için subjektif vergi yükü daha yüksek olmaktadır. Dolayısıyla ödenen vergilerden daha fazla bir vergi yükü hissi aşırı vergi yükünü ortaya çıkarmaktadır. Bu da grafikte OLT alanına karşılık gelmektedir. Söz konusu doğrudan vergilerin daha yoğun olduğu bölgeden dolaylı vergilere doğru vergi miktarı arttıkça subjektif vergi yükü azalarak artmaktadır. T noktasında objektif vergi yükü ile subjektif vergi yükü eşitlenmektedir. Bu noktadan sonra ise objektif vergi yükü subjektif vergi yükünden daha fazla olmaktadır. Yani T noktasından sonra bireyler katlandıkları vergi yükünden daha azını hissetmekte, ya da hissettikleri vergi yükünden daha fazlasını ödemektedirler. Nitekim bu bölgede dolaylı vergilerin ağırlıkta olduğu bir vergi yapısı hakimdir. Dolayısıyla objektif vergi yükü ile subjektif vergi yükü arasındaki kalan bölge mali anesteziyi vermektedir. Bu mali anestezi bölgesi hissedilmesi gerekirken dolaylı vergiler nedeniyle hissedilmeyen vergi yükü boyutunu/büyükliğini vermektedir.

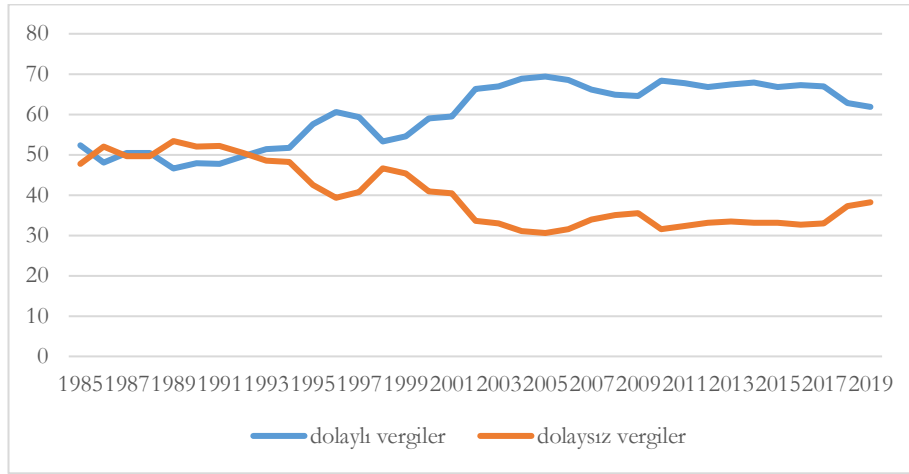
Mali anestezi hemen hemen her ülkede farklı boyutlarda da olsa görülmektedir. Yani her vergi sisteminde mutlaka bireylerin farkında olmadıkları, fiyatın içine dahil olan, hissetmeden ödedikleri vergiler bulunmaktadır. Mali anestezinin ortaya çıkış nedenleri genel hatlarıyla aşağıdaki gibi sıralanabilmektedir:

- Vergi bilincinin düşük olması
- Dolaylı vergilerde vergi tahsilinin daha hızlı ve kolay olması
- Vergilerin idari toplama maliyetinin dolaylı vergilerde daha düşük olması
- Vergi yükü ve dolayısıyla vergi baskısının dolaylı vergilerde daha az hissedilmesi
- Vergi idare ve denetim sisteminin yeterince gelişmemiş olması
- Vergilerin fiyat içine gizlenmiş olması nedeniyle mükelleflerin vergilere karşı tepkilerinin düşük olması (Arıkan ve Önkan, 2020: 11)
- Dolaylı vergilerde vergi uyumunun daha yüksek olması
- Her biri birer seçmen olan bireylerin tepkisini çekmeyecek vergi politikalarının tercih edilmesi

- Vergi sisteminin karmaşık bir yapıya sahip olması
- Vergi politikalarının dolaylı vergilerle daha hızlı ve etkin cevaplar verebilmesi (Arıkan ve Önkan, 2020: 11)
- Dolaylı vergilerin yansıma imkânı nedeniyle yatırım kararları üzerinde çok fazla olumsuz bir etkisinin olmaması (Şen ve Sağbaş, 2017: 221)

Dolaylı ve dolaysız vergiler arasındaki ayrımı ifade eden vergi yapısı yukarıda sıralanan nedenlerden dolayı her ülkede farklı bir biçimde oluşmakta, ekonomik, siyasi, idari, mali, sosyal ve kültürel yapıların gereklerine uygun olarak şekillenmektedir. Dolayısıyla bu duruma bağlı olarak da mali anestezinin boyutu değişmektedir. Verginin fiyatın içine gizlenmesi dolaylı vergilerde daha kolay olduğundan dolayı mali anestezi boyutu da vergi yapılarına bağlı olarak değişiklik göstermektedir. Buna göre dolaylı vergilerin daha ağırlıkta olduğu vergi yapılarında mali anestezi de daha yüksek görülmektedir. Dolayısıyla mali anestezi için ülkelerin vergi yapılarının incelenmesi önemli bir gösterge niteliği taşımaktadır. Bu kapsamda Türkiye'nin vergi yapısının dolaylı ve dolaysız vergi yönleri ile 1985-2019 dönemi grafik 2'de gösterilmektedir.

Grafik 2: Toplam Vergi Gelirleri İçinde Dolaylı ve Dolaysız Vergi Payları (1985-2019), %

Kaynak: Hazine ve Maliye Bakanlığı, 14.01.2021

Grafik 2 incelendiğinde Türkiye'deki toplam vergi gelirleri içerisinde dolaylı vergiler ile dolaysız vergilerin payı 1985-1992 yılları arasında genel olarak birbirine denk giderken bu yıldan sonra dolaylı vergiler lehine önemli farklılıklar ortaya çıkmıştır. Buna göre 1997-1998 yılları arasında dolaylı vergiler lehine olan pay azalma gösterse de 1998'den sonra aradaki fark önemli derecede açılma göstermiştir. Öyle ki 1998-2017 yılları arasında dolaylı vergilerin payı %70 civarı iken dolaysız vergilerin payı %30 seviyesinde kalmıştır. 2017 yılı sonrasında ise aradaki fark dolaysız vergiler lehine azalma gösterse de yine %65 dolaylı ve %35 dolaysız olarak varlığını sürdürmüştür. Dolaylı vergilerin payının dolaysız vergilere göre daha fazla olmasının birçok nedeni vardır. Bu nedenler arasında 1985 yılında KDV, 2002 yılında ÖTV, 2004 yılında Özel İletişim Vergisi ve Şans Oyunları Vergisinin yürürlüğe girmesi sayılabilmektedir. Bunlarla birlikte 2006 yılında 5520 Sayılı Kurumlar Vergisi Kanunu yürürlüğe girmesi ile kurumlar vergisi oranı %30'dan %20'ye indirilmesi, 2008 yılında asgari geçim indiriminin uygulamaya koyulması, 1989, 1994, 2000, 2001 ve 2008 yıllarında yaşanan ekonomik krizler dolayısıyla vergisel teşviklerin verilmesi de bu nedenler arasında sayılabilmektedir. Söz konusu veriler Türkiye'de vergi gelirlerinin önemli bir bölümünün dolaylı vergilerden oluştuğunu göstermektedir. Bu da Türkiye'deki vergi yapısının mali anestezinin oluşumu ve boyutunun büyüklüğüne katkı sağladığını ortaya çıkarmaktadır. Şüphesiz bu büyüklükte bir dolaylı vergi yapısına sahip vergi sisteminde mali anestezi de önemli oranda kendine yer bulacaktır.

Mali anestezinin oluşmasında vergilerin fiyatın içine gizlenmesinin etkili olmasının yanında stopaj usulü ile vergilerin tahsil edilmesi gibi vergi tekniklerinin kullanılması da etkili

olmaktadır (Arıkan ve Önkan, 2020: 10). Vergilerin tahsilinin daha kolay yapılması ve kayıp ve kaçakçılığın azaltılması amacıyla uygulamaya konulan bir vergi ödeme şekli olan stopaj usulünde yasada belirtilenler tarafından ücret ödenmeden veya ödeme yapılmadan vergi kesilmesi söz konusu olmaktadır. Stopaj usulüyle vergilerini ödeyen ücretliler, yıllık beyanname ile vergilerini ödeyen ücretlilerden farklı olarak ellerine daha geçmemiş gelirlerinin vergisini ödemek zorunda kalmaktadırlar (Bay ve İnneci, 2017: 213). Stopaj yoluyla vergilendirmede ücret geliri elde edenler her ne kadar fazla veya yersiz vergi ödemiyorlarsa da diğer kazanç geliri elde edenler ile aralarında eşitsizlik ve mali güç dengesizliği oluşmaktadır. Bu dengesizlik de kamu yararı ile bireysel yarar arasındaki adil dengede bozulmalara sebebiyet vererek mülkiyet hakkı ihlalini ortaya çıkarmaktadır (Başaran Yavaşlar, 2012: 11).

Ücretlilerden kesilen gelir vergisinin tahsil edilmesi esasının daha yoğun olduğu bu vergilendirme sisteminde ücretli kesim vergisi kesilmiş bir şekilde ücretini elde etmektedir. Yani vergi idare veya işveren tarafından kesilmekte, çalışana sadece net ücret kalmaktadır. Bu noktada aslında çalışan kesim ne kadar vergi ödediğini bordrosunu incelendiğinde öğrenebilmekte, aksi halde haberdar olamamaktadır. Bu durum da dolaysız vergi türü olmasına rağmen vergi ödeme şekli dolayısıyla bireylerin ödedikleri verginin farkında olamamaları sonucu, yani mali anesteziye neden olmaktadır. Nitekim çalışan kesime vergisi kesilmiş net ücret ödendiği için aynı dolaylı verilerde fiyatın içine gizlenen vergilerde olduğu gibi sadece eline geçen net ücrete bakmakta ve ona göre planlama yapmaktadır. Serbest meslek kazancı veya ticari kazançta olduğu gibi beyanname doldurarak ne kadar vergi ödeyeceğini hesap edip tam bir farkındalık içinde vergisini ödeyemediği için ister istemez bu kesim üzerinde belli oranda mali anestezi oluşabilmektedir. Netice itibarıyla ücretlilerin birçoğu ödedikleri verginin ne kadar olduğunu farkında değildir. Bunun temel nedeni ücretlilerin maaşı ödenirken verginin işveren tarafından kesilerek vergi dairesine yatırılmasıdır (Eğilmez, 2016). Bu durum da dolaylı vergilerde daha kolay ve daha yaygın ortaya çıkmasına rağmen vergi ödeme şekli dolayısıyla dolaysız vergilerin bir kısım türlerinde de mali anestezi olabileceğini belirtmektedir (Csontos vd., 1998: 289).

Mali yükümlülüklerin muhatapları tarafından farkında olunmadan yerine getirilmesi, yani mükelleflerin her zaman ne kadar vergi ödediklerinin farkında olmamaları nedeniyle vergi baskısının oluşmaması, vergi yükünün hissedilmemesi ya da daha az hissedilmesi, vergiye karşı tepkilerin oluşmasının daha zor olması, vergi psikolojisi ve algısının negatif olmaması gibi nedenlerle kamu idaresi tarafından daha çok mali anesteziye neden olan vergiler tercih edilse de şüphesiz bunun önemli olumsuz sonuçları mevcuttur. Mükelleflerin farkına varmadan ödedikleri vergi gelirleri halkın siyasal sürece katılımında bir yanılsama ortaya çıkarabilmektedir. Gelişmiş toplumlarda hedeflenen halkın tam bilgi sahibi olarak siyasal tercihlerini belirlemesidir. Ancak mali anestezinin olduğu bir vergileme sisteminde mükellefler siyasal sürece sağlıklı bir şekilde katılım gösterememektedirler (Demir, 2016: 80). Mali anestezi, ayrıca vatandaşın idareden hesap sorma hakkını ortadan kaldıran bir durumun oluşmasına sebebiyet vermektedir (Eğilmez, 2016). Bununla birlikte mali anestezi altında vergilerini ödeyen bireyler ödedikleri vergileri hissetmeyerek yanılıya düşmekte, mali güçlerini ayarlayamamakta, vergilemede adaletsizliğe maruz kalmakta, vergi idaresi ve sistemine güvenleri sarsılmaktadır.

2. Literatür Araştırması

Bireylerin ödedikleri verginin farkında olmamaları ya da farkında olmadan/hissetmeden vergi ödemeleri anlamına gelen mali anestezi durumu verginin tarafları olan kamu idaresi ile mükellefi birçok noktadan önemli derece etkilediği için konuyla ilgili yazında yapılmış birçok çalışma mevcuttur. Bu çalışmaların bir kısmı teorik olarak konunun daha da ayrıntılı bir şekilde açıklanması ve aydınlatılmasına yönelik iken diğer tür çalışmalar uygulamaya yöneliktir. Uygulamaya yönelik çalışmalar ile bireylerin veya mükelleflerin ödedikleri vergilerin farkında olup olmadıkları çeşitli test ve yöntemlerle test edilmeye çalışılmış ve çözüm önerileri sunulmuştur. Bu başlıkta konuyla ilgili yazında yapılan uygulama çalışmalarının bir kısmına yer verilerek bu araştırmayla ilgili farkı ve benzer yönleri tespit edilmeye çalışılmıştır.

Sandalcı (2019) tarafından ücretler üzerinden alınan vergilerin farkındalığına ilişkin yapılan çalışmada Kütahya ilinde ücretler üzerinden vergilendirilen 487 gelir vergisi mükellefine anket uygulanmıştır. Çalışmada vergi farkındalık düzeyinin düşük çıktığına ulaşılmıştır. Çalışmada ulaşılan sonuç gelir vergisinin önemli bir ödeyicisi konumunda olan mükelleflerin ödedikleri verginin farkında olamadıkları, yani dolaysız bir vergi türü olmasına rağmen mali anesteziye maruz kaldıklarını göstermesi açısından önem arz etmektedir.

Arıkan ve Önkan (2020) tarafından mali anestezi Türkiye açısından değerlendirilmesine yönelik yapılan çalışmada Türk vergi sisteminde dolaylı vergilerin ağırlıkta olduğu, vergi yükünün yüksek olduğu ve tabana yayıldığı ve mali anestezi düzeyinin yüksek olduğu tespitleri yapılmıştır. Bu çalışma ile mali anestezi temel çıkış noktası olan dolaylı vergilerin Türkiye açısından yüksek bir paya sahip olduğu ve dolayısıyla da bunun mali anesteziyi artırdığı ortaya çıkmıştır.

Yardımcıoğlu vd. (2014) tarafından Kahramanmaraş'ta vatandaşların vergiyi anlama ve ona göre hareket edebilme becerisi ile vergisel farkındalıklarına yönelik düşüncelerinin tespitine ilişkin araştırma yapılmıştır. Çalışmada ulaşılan sonuca göre; Türkiye'de mevcut uygulanan temel vergilerin isimleri hakkında bilgi sahibi olanların oranı %65,36, söz konusu vergilerin içeriği hakkında bilgisi olanların oranı ise %42,49'dur. Vergi bilgisinin toplumda yüzeysel olduğu; ancak daha detay konularda yetersiz bilgiye sahip oldukları ulaşılan bir diğer sonuçtur. Yazarların çalışması söz konusu ilde ikamet eden ve örnek kitleyi oluşturan bireylerin ne oranda bir vergiye tabi olduğu, ne kadar vergi ödediği ve hangi vergileri ödediği gibi vergileme konusunda zayıf bilgiye sahip olduklarını ortaya koymasından Türkiye'de mali anestezi varlığı ve boyutunu göstermektedir.

Altuğ vd. (2010) tarafından Türkiye'de vergi bilincinin yaygınlığının ve derecesinin tespitine yönelik yapılan çalışmada İstanbul'da 1536 bireye anket uygulanmıştır. Ödenilen vergi sayısının bilinirliğine ilişkin sorularda toplumun %49,5'i bilmiyorum seçeneğini işaretlemiştir. Söz konusu çalışma ile Türkiye'de yaşayan nüfusun hemen hemen 1/5'inin ikamet ettiği ve dolayısıyla da hem mükellef hem de vergi gelirleri açısından önemli bir statüye sahip olan İstanbul'da vergi sayısı gibi temel sayılabilecek vergi bilgisine katılımcıların yarısından az bir fazlasının sahip olması ödenilen vergilerin bilinebilirliğinin düşük olmasının bir göstergesidir.

Ömürbek vd. (2007) tarafından üniversitenin son sınıfına gelmiş öğrencilerin vergi bilincini ölçmek ve değerlendirmeye yönelik yapılan çalışmada "Vergi Mevzuatı Hakkında Yeterince Bilgi Sahibiyim" sorusunun ortalaması 2,9 olarak bulunmuştur. Vergi bilincinin ortalamasının altında hesaplandığı çalışmada her biri geleceğin vergi mükellefi olan eğitimli genç bireylerin vergi ile ilgili ortalama altında bilgi sahibi olması mali anestezi açısından önemli bir sorunu ortaya koymaktadır.

İslamiah Kamil (2015) tarafından mükelleflerin farkındalığı, bilgisi, vergi cezaları ve vergi hizmetlerinin belirlenmesi amacıyla Jakarta, Bogor, Depok, Tangerang, Bekasi ve Bandung'ta 550 katılımcı ile anket yapılmıştır. Çalışma sonucunda 550 katılımcının minimum değeri 33.00, maksimum değer 42.00, ortalaması 37.54 ve standart sapma 2.105 olarak bulunmuştur. Bu koşullar genel olarak vergi bilgisinin % 75.08 ile oldukça yüksek olduğunu göstermektedir.

Koretskaya-Garmash (2017) tarafından Rusya'da mükelleflerin vergi okuryazarlıkları yükümlü olunan vergilerin farkında olup olunmaması arasındaki ilişkiyi 283 bireye anket uygulayarak açıklamaya çalışılmıştır. Çalışmada mükelleflerin ödedikleri vergileri hissetmeden, farkında olmadan ödedikleri/yüklendikleri nedeniyle mali anesteziye maruz kaldıkları ve vergi okuryazarlığının artmasının mali anestezi azalmasına neden olabileceği sonucuna ulaşmışlardır. Bu sonuç herhangi bir eğitim almayan veya bilgilendirici faaliyetlere katılmayan mükelleflerin mali anesteziye daha fazla maruz kalacağını ortaya çıkarmaktadır.

Özgün ve Yüksel (2018) tarafından Mersin'de vergi mükelleflerinin vergi algısı, vergi bilinci ve vergi ahlakı düzeyinin ölçülmesine yönelik yapılan çalışmada 400 vergi mükellefine anket uygulanmıştır. Çalışma sonucunda mükelleflerin dolaylı vergileri hissettiklerini ifade ederek mali anestezi fikrini reddettiklerine ulaşılmıştır. Yazarların yapmış oldukları bu çalışma literatürdeki çoğunluk çalışma sonucuyla farklılık göstererek örneklem kitlesini oluşturan

bireylerin önemli bir bölümünün mali anesteziye maruz kalmadıklarını göstermesi açısından önem arz etmektedir.

Uyanık (2019) tarafından vergi bilincinin oluşmasına bağlı olarak mükelleflerin gönüllü vergi uyumuna yönelik hususların tespiti için yapılan çalışmada, "Vergi mevzuatı basit ve anlaşılır mıdır?" sorusuna katılımcıların %83'ü hayır cevabını vermişken %17'si evet cevabını vermiştir. Bu durum da aslında mükelleflerin vergi oranı, matrahı, yükü, türleri, hakları, ödevleri vb. konularda bilgi sahibi olabilecekleri ana kaynakları anlayamadıkları, dolayısıyla vergileme ile ilgili bilgi sahibi olmadıklarını ortaya koymaktadır.

Şahpaz vd. (2014) tarafından Sakarya ilinde fırıncı esnafının vergi bilinci ve vergi algısını belirlemeye yönelik yapılan çalışmanın sonucunda katılımcıların %46,7'si ödediği vergiler ile ilgili yeterli bilgiye sahip olmadığını belirttiklerine ulaşılmıştır. Bu sonuç her ne kadar katılımcı kesimin yarısından fazlasının ödedikleri vergilerin farkında olduklarını gösterse de söz konusu oranın yarısından biraz fazla olması temelde mali anestezi oranının oldukça yüksek olduğunu göstermektedir.

Csontos vd. (1998) tarafından Macaristan'da nüfusun vergi türleri ve düzeylerine ilişkin bilgilerinin araştırıldığı çalışmada katılımcıların ödedikleri vergilerin farkında olmadıkları, vergi yükünü hissetmedikleri sonucuna ulaşılmıştır. Buna göre mükellefler çalışmada benzin ve ekmek üzerinden ne kadar vergi alındığına ilişkin sorulan sorudan sadece benzin için %39,1, ekmek içinse %17,0'ı büyük ölçüde doğru tahminde bulunmuşlardır. Bunun haricindekiler ya düşük ya da fazla olarak tahminde bulunmuşlardır. Ayrıca nüfusun birçoğu, kendileri tarafından açıkça ücretlerinden alınan kişisel gelir vergisinin farkında değildir. Bu durum nüfusun önemli bir bölümünün vergileri farkında olmadan ödediklerinin bir göstergesi niteliği taşımaktadır.

Literatürde yapılan çalışmalar genel itibarıyla değerlendirildiğinde önemli bir kısmının sonuçları mükelleflerin ödedikleri veya yükümlü oldukları vergiler ile ilgili bilgi sahibi olmadıkları, yani yerine getirdikleri ödevleri farkına varmadan/hissetmeden yaptıklarına ulaşılmıştır. Buna göre mükellefler ödedikleri vergileri tam olarak hissedememekte, farkına varamamaktadır. Bununla birlikte İslamiah Kamil (2015), Özgün ve Yüksel (2018) ile Şahpaz vd. (2014) gibi yazarlar tarafından yapılan çalışmalarda mükelleflerin mali anestezi düzeyinin düşük çıktığı, ortalamadan daha fazla bir mükellefin ödedikleri vergilerin farkında oldukları ve bu vergileri hissettikleri sonuçlarına da ulaşılmıştır.

3. Yöntem

Dolaylı vergilerde daha fazla görülme imkanı bulan mali anestezi bireylerin vergi öderken farkında olmamaları, yani ödedikleri vergileri hissetmemeleri olduğu için birey ve devlet açısından önem arz eden ve üstünde durulması gereken konuların başında gelmektedir. Nitekim dolaylı vergiler ve bir takım vergi ödeme teknikleri nedeniyle dolaysız vergilerin bir kısmında var olan mali anestezi vergi adaletsizliği, idarenin hesap verilebilirlik ve şeffaflığında zedelenme, vergi sistemine güvensizlik ve mali olarak bireylerin aldanmasına yol açmaktadır. Bu tür olumsuz sonuçlara neden olan mali anestezinin bu noktada azaltılması için çeşitli politikalar geliştirilmelidir. Nitekim idarenin temel işlevi mükellefi aldatmadan/yanıltmadan işlemlerini yürütmek, mükellefin güvenini tesis etmektir. Bunun için vergi yapısı içinde mali anestezinin boyutunun bilinmesi ve buna göre hareket edilmesi gerekmektedir. Bu çalışmada mali anestezinin öneminden yola çıkarak İBBS Düzey 2 sınıflandırmasına göre TR10 Bölgesinde bulunan İstanbul'da ikamet eden 20 yaş ve üzeri bireylere anket uygulanmış ve mali anestezi durumları bağımsız değişkenlerle araştırılarak değerlendirmelerde bulunulmuştur. Anketlerden elde edilen verilerin analizinde verilerin normal dağılımına uygun olarak parametrik testlerden Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) ve Student T testi (Bağımsız İki Örneklem t – Testi) kullanılmıştır.

3.1. Evren - Örneklem

Araştırmanın ana kümesini TR10 Bölgesinde (İstanbul) ikamet eden 20 yaş ve üzeri bireyler oluşturmaktadır. Ana küleden seçilmesi gereken örneklem sayısının tespit edilmesi ile ilgili olarak birçok farklı yöntem geliştirilmiştir. Bu yöntemlerden biri de Schumacker ve Lomax

(2004: 114) tarafından geliştirilen hesaplama yöntemidir. Bu hesaplama yönteminde örneklem sayısı belirlenirken güvenilir bir analiz için $p=0,05$ anlamlılık düzeyinde 1,96 kritik değeri kullanmanın yeterli olacağı belirlenmiştir. Geliştirilen bu yöntemde örneklem sayısı belirlenirken aşağıda verilen formülden yararlanılmaktadır (Krejcie ve Morgan, 1970: 607, Naing vd., 2006: 13)

$$n' = \frac{NZ_{\alpha}^2 P(1 - P)}{d^2(N - 1) + Z^2 P(1 - P)}$$

n' = Düzeltilmiş sonlu ana kütle örnek sayısı

N = Ana kütle sayısı

Z_{α} = Güven derecesine göre Z değeri

P = Ana kütlede x 'in gözlemlenme oranı

$1-P$ = Ana kütlede x 'in gözlemlenmeme oranı

d = Örneklem hatası

TÜİK Adrese dayalı Nüfus Kayıt Sistemi (ADNKS) sonuçlarına göre TR10 Bölgesinde 20 yaş ve üzeri yaşayan sayısı 2019 yılı dönem sonu itibarıyla 11.066.766'dır. Bu ana kütle göz önünde bulundurulduğunda $p=0,05$ anlamlılık düzeyinde 1,96 kritik değeri kullanılarak yapılan hesaplama sonucu örneklem büyüklüğü yukarıdaki formülden yararlanılarak aşağıdaki gibi hesaplanmıştır.

$$n' = \frac{11.066.766 \times 1,96^2 \times (0,5 \times 0,5)}{[0,05^2 \times (11.066.765)] + [1,96^2 \times (0,5 \times 0,5)]}$$

$$n' = \frac{10.628.522,0664}{27.667,8729} = 384,1466$$

$$n' \cong 384$$

Ankette ulaşılabilecek örneklem büyüklüğü örneklem hesaplama sonuçlarına uygun seçilmesi durumunda yapılan analizin güvenilirliği yüksek olacaktır. Buradan hareketle çalışmada toplam 659 anket uygulanmıştır. Ulaşılan katılımcılardan elde edilen anketlerden 43 tanesi boş ya da eksik olduğundan ve 19 tanesi güvenilir bulunmadığından analiz dışında bırakılması sonucu 597 kişilik bir örneklem sayısına ulaşılmıştır. Ulaşılan örneklem hacmi %95 güven aralığında güvenilirliği yüksek olarak belirlenmiştir. Çalışmada kullanılan ölçekteki sorular konuyla ilgili yapılmış yerli ve yabancı çalışmalardan yararlanılarak hazırlanmıştır.

Çalışmada kaynakların kısıtlı olması ve ana kütlelerin tamamına ulaşmanın mümkün olmaması nedeniyle tesadüfi olmayan örnekleme yöntemlerinden kolayda örnekleme yöntemi seçilerek ana kütleleri temsil eden örnek kitle oluşturulmuştur. Sosyal bilimlerde sıkça kullanılan bu yöntem ana kütlelerin tamamına ulaşmanın zaman kısıtı ve yüksek maliyet nedeniyle kısıtlı olduğu durumlarda deneklerin araştırmacı tarafından seçildiği bir yöntemdir. Ölçekte yer verilen sorular likert tipi ölçeğe göre tasarlanmış olup “kesinlikle katılmıyorum”, “katılmıyorum”, “kararsızım”, “katılıyorum” ve “kesinlikle katılıyorum” halinde beş grupta toplanmıştır. Uygulanan ölçekte 20 yaş üzeri farklı meslek, gelir, yaş vb. özelliklere sahip bireyler yer almıştır. Uygulanan ankete ait yaş, gelir seviyesi, vergi bilgi kaynağı, meslek, medeni durum, cinsiyet, ve eğitim düzeyi değişkenlerine ait demografik bulguların frekans dağılımlarına tablo 1’de yer verilmiştir.

Tablo 1: Demografik Özellikler

		n	%
Yaş	20-25	59	9,9
	26-40	321	53,8
	41-60	166	27,8
	60+	51	8,5
	Toplam	597	100
Eğitim Düzeyi	İlköğretim	158	26,5
	Lise	301	50,4
	Üniversite	111	18,6
	Lisansüstü	27	4,5
	Toplam	597	100
Ortalama Gelir	2900 TL'ye kadar	211	35,3
	2901-4500 TL	239	40
	4501-6.000 TL	94	15,7
	6.001 + TL	53	8,9
	Toplam	597	100
Vergi Bilgi Kaynağı	Gazete, dergi, tv vb.	89	14,9
	Vergi uzmanı	59	9,9
	Vergi dairesi	212	35,5
	İş, aile, çevre	93	15,6
	İnternet	144	24,1
	Toplam	597	100
Cinsiyet	Erkek	422	70,7
	Kadın	175	29,3
	Toplam	597	100
Medeni Durum	Evli	418	70
	Bekâr	128	21,4
	Boşanmış/Dul	51	8,5
	Toplam	597	100
Mesleğiniz	Çalışmıyor	160	26,8
	Bağımsız kendi işinde çalışan	54	9,0
	Ücretli (Özel)	156	26,1
	Ücretli (Kamu)	92	15,4
	Emekli	112	18,8
	Diğer	23	3,9
	Toplam	597	100

3.2. Verilerin Analizi

TR10 Bölgesinde ikamet eden bireylerin mali anestezi düzeylerinin ölçüldüğü araştırmada katılımcıların mali anestezi düzeylerine ait bir skora ulaşabilmek için ölçekte yer verilen soruların cevapları 5'li Likert ölçeğine göre, ters soruların cevapları yeniden kodlanarak hesaplanmıştır. Ölçekte yer verilen soruların cevaplarında (5→1) şeklindeki kodlamalarda '5' Kesinlikle Katılıyorum, '1' ise Kesinlikle Katılmıyorum seçeneğini ifade edecek biçimde kodlanmıştır. (1→5) şeklindeki kodlamalarda ise '1' Kesinlikle Katılıyorum, '5' ise Kesinlikle Katılmıyorum seçeneğini ifade edecek biçimde kodlanmıştır. Mali anestezi düzeyinin ölçüldüğü ifadeler katılımcıların verdiği cevaplar yoluyla ölçülen mali anestezi düzeyine tablo 2'de yer verilmiştir.

Tablo 2: Katılımcıların Mali Anestezi Düzeyi

	Minimum	Maksimum	Ortalama
Mali Anestezi Düzeyi	1.00	5.00	3,4562

Tablo 2'de yer alan değerler göz önünde bulundurulduğunda mali anestezi düzeyini ölçmek amacıyla geliştirilen endeksin sonucuna göre katılımcıların mali anestezi düzeylerine ait skor 3,45 olarak bulunmuştur. Araştırmada yararlanılan ölçeğin 5'li Likert ölçeği olması ve 3 değerinin orta nokta (% 50) olarak kabul edilmesi katılımcıların mali anestezi düzeylerinin ortalamasının üstünde olduğunu göstermektedir. Buna göre bireyler ödedikleri vergileri hissedememekte, mali anesteziye maruz kalmaktadırlar.

Çalışmada başvurulacak analiz yöntemlerinin tespiti için verilere normallik testinin uygulanması gerekmektedir. Nitekim normallik testi ile toplanılan verilerin normal bir dağılıma sahip olup olmadıkları tespit edilmekte ve bu sonucu göre testler yapılmaktadır. Çalışmada SPSS 22.0 paket programı ile verilerin normalliğine bakılmıştır. Normallik testi verilerin çarpıklık (skewness) ve basıklık (kurtosis) değerlerine bakılarak yapılmıştır. Söz konusu değerler verilerin normal dağılım eğrisinde aldıkları konumları görmek bakımından araştırmacılara bilgi sağlamaktadır. Eğride yer alan konumlamaya göre verilerin normal bir dağılım gösterip göstermedikleri kontrol edilmektedir (Yücenur vd., 2011: 162). Çarpıklık ve basıklık değerlerinin Hair vd. (2013)'e göre ± 1 , Tabachnick ve Fidell (2013)'e göre ± 1.5 ve George ve Mallery (2010)'a göre ± 2.0 aralığında olması serinin normal bir dağılım gösterdiğini belirtmektedir. Tablo 3'de mali anesteziye ilişkin verilerin çarpıklık (skewness) ve basıklık (kurtosis) değerleri gösterilmektedir.

Tablo 3: Çarpıklık ve Basıklık Değerleri

		İstatistik	Standart Hata
malianestezi	Skewness	-,584	,100
	Kurtosis	1,504	,200

Tablo 3'de yer alan çarpıklık ve basıklık değerleri göz önüne alındığında literatürdeki görüşlere göre mali anestezi serisi normal bir dağılım göstermektedir. Bu sonuçtan dolayı mali anestezi verileri ile ilgili analizlerde parametrik testlerden olan t-testi ile ANOVA testinden yararlanılacaktır.

3.3. Güvenilirlik Analizi

Çalışmada katılımcıların görüşlerini belirlemek amacıyla kullanılan ölçek konuyla ilgili daha önceden yapılmış çeşitli çalışmalardan yararlanılarak oluşturulmuştur. Çalışmada kullanılan ölçeğin güvenilirlik ve geçerliliğini test etmek için tüm sorular için güvenilirlik analizine başvurulmuştur. Bu güvenilirlik ve geçerliliğin testinde Cronbach's Alpha katsayısı kullanılmıştır. Ölçeğin Cronbach's Alpha değeri $0,9 < \alpha$ ise "mükemmel", $0,8 < \alpha$ ise "iyi", $0,7 < \alpha$ ise "kabul edilebilir", $0,6 < \alpha$ ise "tartışmalı", $0,5 < \alpha$ ise "zayıf" ve $0,5 > \alpha$ ise "kabul edilemez" değer aralığında yer almaktadır. Buna göre Cronbach's Alpha değeri 0,7 ve üzerinde olduğunda güvenilirliğin sağlanmış olduğu ve ölçekte yer alan ifadelerin birbirleri tutarlılık gösterdikleri kabul edilmektedir. Bu değer 0,7'nin altında çıktığında ise ölçekte yer alan ifadelerin birbirleri ile tutarlılık göstermedikleri ve ölçeğin güvenilir olmadığı kabul edilmektedir (George ve Mallery, 2003: 231). Çalışmada kullanılan ölçeğin Cronbach's Alpha değeri Tablo 4'de gösterilmiştir.

Tablo 4: Güvenilirlik Düzeyi

Gözlem Sayısı	Cronbach's Alpha	Madde Sayısı
N=597	,760	21

Mali anestezi düzeyini ölçmek amacıyla kullanılan ölçekte yer alan soruların tutarlılığının tespiti için yapılan güvenilirlik analizi neticesinde Cronbach's Alpha katsayısı ,760 olarak bulunmuştur. Bu sonuç kullanılan ölçeğin "kabul edilebilir" seviyede yer aldığını göstermektedir.

4. Bulgular

Çalışmanın bu başlığında mali anestezi düzeyinin tespiti için kullanılan ölçekte yer alan bağımsız değişkenlerin (cinsiyet, yaş, gelir düzeyi, medeni durum, meslek ve eğitim) mali anestezi boyutunda farklılık gösterip göstermediği test edilecektir.

4.1. Yaş Bağımsız Değişken Analizi

Mali anestezi boyutunda bireylerin yaşlarına göre farklılık bulunup bulunmadığına yönelik Tek Yönlü Varyans (ANOVA) analizi yapılmış ve 2 hipotez geliştirilmiştir;

H_0 = Mali anestezi boyutunda bireylerin yaşına göre farklılık bulunmaktadır.

H_1 = Mali anestezi boyutunda bireylerin yaşına göre bulunmamaktadır.

Tablo 5: Yaşa Göre ANOVA Sonucu

Boyut	Varyans Kaynağı	KT	sd	KO	F	p
malianestezi	Gruplar Arası	3,275	3	1,092	4,099	,007
	Gruplar İçi	157,953	593	,266		
	Toplam	161,228	596			

Tablo 5’de ANOVA testinde mali anestezi boyutta yaşlar arası anlamlı bir ilişki bulunduğundan ($F_{(3-593)}=4,09$, $p<.05$) H_0 hipotezi reddedilir. Mali anestezi boyutunda bireylerin yaşına göre bulunmamaktadır şeklinde kurulan H_1 hipotezi ise kabul edilir.

ANOVA testi sonucuna göre gruplar arasında var olan farklılıkta hangi grupların diğerlerinden farklı olduğunu tespit edebilmek için çoklu karşılaştırma testlerine başvurulmaktadır. Söz konusu testlerden hangisine başvurulacağını belirleyebilmek için öncelikle homojenlik testi yapılır. Homojenlik testinin olasılık değeri $p > .05$ ise Tukey veya Scheffe; $.05 > p$ ise Tamhanes T2 testi yapılmaktadır. Bu testlerde $p > .05$ ise anakütle varyansları arasında fark yoktur; $.05 > p$ ise anakütle varyansları arasında fark vardır. Tablo 6’da ait homojenlik testinin sonucu verilmiştir.

Tablo 6: Yaş Homojenlik Testi

Levene İstatistiği	sd1	sd2	p
2,373	3	593	,069

Tablo 6’daki homojenlik testi sonucuna göre mali anestezi boyutunda $p > .05$ bulunduğundan anakütle varyansları arasında fark yoktur. Bu durumda çoklu karşılaştırma testlerinden Tukey testi yapılmaktadır.

Tablo 7: Mali Anestezi Boyutta Tukey Testi Sonucu

	(I) yaş	(J) yaş	Ortalama Fark (I-J)	Standart Hata	p
Tukey HSD	20-25	26-40	,09656	,07311	,550
		41-60	,10565	,07823	,531
		61 üzeri	,33142*	,09868	,005
	26-40	20-25	-,09656	,07311	,550
		41-60	,00909	,04934	,998
		61 üzeri	,23486*	,07780	,014
	41-60	20-25	-,10565	,07823	,531
		26-40	-,00909	,04934	,998

		61 üzeri	,22577*	,08263	,033
	61 üzeri	20-25	-,33142*	,09868	,005
		26-40	-,23486*	,07780	,014
		41-60	-,22577*	,08263	,033
* Ortalama fark 0,05 düzeyinde anlamlı.					

Tablo 7'deki Tukey test sonuçlarına göre mali anestezi boyutta 20-25 ile 61 üzeri; 26-40 ile 61 üzeri; 41-60 arası ile 61 üzeri arasında ($p < .05$) bulunduğundan anlamlı bir fark vardır. 20-25 ile 26-40 ve 41-60; 26-40 ile 20-25 ve 41-60; 41-60 ile 20-25 ve 26-40 arasında ise ($p > .05$) bulunduğundan anlamlı bir fark yoktur. Tablo 8'de yaşa grup ortalamaları yer almaktadır.

Tablo 8: Tanımlayıcılar Tablosu

	N	Ortalama
20-25	59	3,5658
26-40	321	3,4692
41-60	166	3,4601
61 üzeri	51	3,2344
Toplam	597	3,4562

Tablo 8'deki yaş frekans sonuçlarına göre mali anestezi düzeyi en yüksek yaş aralığı 20-25, ikinci 26-40, üçüncü 41-60 iken son sırada 61 üzeri yer almaktadır. Buna göre bireylerin yaş düzeyleri azaldıkça mali anestezi düzeyleri artmaktadır. Yani genç yaşta bireyler ödedikleri vergilerin farkına daha az varmaktadırlar.

4.2. Cinsiyet Bağımsız Değişken Analizi

Cinsiyet bağımsız değişkenine ilişkin Bağımsız örneklem T - testi için 2 hipotez geliştirilmiştir;

H_0 = Mali anestezi boyutunda bireylerin cinsiyetine göre farklılık bulunmamaktadır.

H_1 = Mali anestezi boyutunda bireylerin cinsiyetine göre farklılık bulunmaktadır.

Tablo 9: Cinsiyete Göre Bağımsız Örneklem T - testi

		Levene Varyans Eşitliği Testi		Ortalamaların Eşitliği İçin t Testi		
		F	p	t	sd	p (2-tailed)
malianes tezi	Eşit Varyanslar Varsayılırsa	5,038	,025	2,644	595	,008
	Eşit Varyanslar Varsayılmazsa			2,852	387,781	,005

Tablo 9'da Bağımsız örneklem T - testinde mali anestezi boyutta cinsiyetler arasında anlamlı bir ilişki bulunduğundan ($t_{595}=2,64$, $p < .05$) H_0 hipotezi reddedilir. Buna göre H_1 hipotezi kabul edilir. Tablo 10'da cinsiyete göre grup ortalamaları yer almaktadır.

Tablo 10: Grup Ortalamaları

	cins	N	Ortalama
malianestez	kadın	175	3,5431
	erkek	422	3,4201

Tablo 10'daki frekans değerlerine göre kadın bireylerin mali anestezi düzeyi erkek bireylere göre daha yüksektir. Buna göre erkek bireylerin ödedikleri vergilere ilişkin farkındalıkları kadın bireylere göre daha fazladır. Bununla birlikte ortalamalar arasında önemli bir fark olmadığı da görülmektedir.

4.3. Medeni Durum Bağımsız Değişken Analizi

Mali anestezi boyutunda medeni duruma göre farklılık bulunup bulunmadığına yönelik Tek Yönlü Varyans (ANOVA) analizi yapılmış ve 2 hipotez geliştirilmiştir;

H_0 = Mali anestezi boyutunda bireylerin medeni durumuna göre farklılık bulunmamaktadır.

H_1 = Mali anestezi boyutunda bireylerin medeni durumuna göre farklılık bulunmaktadır.

Tablo 11: Medeni Duruma Göre ANOVA Sonucu

Boyut	Varyans Kaynağı	KT	sd	KO	F	p
	Gruplar Arası	4,096	2	2,048	7,742	,000
malianestezi	Gruplar İçi	157,132	594	,265		
	Toplam	161,228	596			

Tablo 11'de ANOVA testinde mali anestezi boyutta medeni durumlar arası anlamlı bir ilişki bulunduğundan ($F_{(2-594)}=7,74$, $p<.05$) H_0 hipotezi reddedilir. Mali anestezi boyutunda bireylerin medeni durumuna göre farklılık bulunmaktadır şeklinde kurulan H_1 hipotezi ise kabul edilir.

Tablo 12: Medeni Duruma Göre Homojenlik Testi Sonucu

Levene İstatistiği	sd1	sd2	p
,099	2	594	,906

Tablo 12'deki homojenlik testi sonucuna göre mali anestezi boyutunda $p > .05$ bulunduğundan anakütle varyansları arasında fark yoktur. Bu durumda çoklu karşılaştırma testlerinden Tukey testi yapılmaktadır.

Tablo 13: Mali Anestezi Boyutta Tukey Testi Sonucu

	(I) medenidurum	(J) medenidurum	Ortalama Fark (I-J)	Standart Sapma	p
Tukey HSD	evli	bekar	-,20419*	,05196	,000

		boşanmış/dul	-,06261	,07629	,690
	bekar	evli	,20419*	,05196	,000
		boşanmış/dul	,14158	,08517	,221
	boşanmış/dul	evli	,06261	,07629	,690
		bekar	-,14158	,08517	,221
*Ortalama fark 0,05 düzeyinde anlamlı.					

Tablo 13'deki Tukey test sonuçlarına göre mali anestezi boyutta evli ve bekar arasında ($p < .05$) bulunduğu anlamı bir fark vardır. Evli ile boşanmış/dul; bekar ile boşanmış/dul arasında ise ($p > .05$) bulunduğu anlamı bir fark yoktur. Tablo 14'de medeni duruma göre grup ortalamaları yer almaktadır.

Tablo 14: Tanımlayıcılar Tablosu

	N	Ortalama
evli	418	3,4070
bekar	128	3,6112
boşanmış/dul	51	3,4697
Toplam	597	3,4562

Tablo 14'deki medeni durum frekans sonuçlarına göre mali anestezi düzeyi en yüksek bekar, ikinci boşanmış/dul iken son sırada evliler yer almaktadır. Bu sonuca göre ödedikleri vergilerin en fazla farkında olanlar sırasıyla; evli, boşanmış/dul ve bekârlardır.

4.4. Gelir Seviyesi Bağımsız Değişken Analizi

Mali anestezi boyutunda gelire göre farklılık bulunup bulunmadığına yönelik Tek Yönlü Varyans (ANOVA) analizi yapılmış ve 2 hipotez geliştirilmiştir;

H_0 = Mali anestezi boyutunda bireylerin gelirine göre farklılık bulunmamaktadır.

H_1 = Mali anestezi boyutunda bireylerin gelirine göre farklılık bulunmaktadır.

Tablo 15: Gelire Göre ANOVA Sonucu

Boyut	Varyans Kaynağı	KT	sd	KO	F	p
malianestezi	Gruplar Arası	3,751	3	1,250	4,709	,003
	Gruplar İçi	157,477	593	,266		
	Toplam	161,228	596			

Tablo 15'de ANOVA testinde mali anestezi boyutta ortalama gelirler arası anlamlı bir ilişki bulunduğu ($F_{(3-593)}=4,70$, $p < .05$) H_0 hipotezi reddedilir. Mali anestezi boyutunda bireylerin gelirine göre farklılık bulunmaktadır şeklinde kurulan H_1 hipotezi ise kabul edilir.

Tablo 16: Gelir Durumuna Göre Homojenlik Testi Sonucu

Levene İstatistiği	sd1	sd2	p
1,199	3	593	,309

Tablo 16'daki homojenlik testi sonucuna göre mali anestezi boyutunda $p > .05$ bulunduğundan anakütle varyansları arasında fark yoktur. Bu durumda çoklu karşılaştırma testlerinden Tukey testi yapılmaktadır.

Tablo 17: Mali Anestezi Boyutta Tukey Testi Sonucu

	(I) ortgelir	(J) ortgelir	Ortalama Fark (I-J)	Standart Sapma	p
Tukey HSD	0-2900	2901-4500	-,18117*	,04868	,001
		4501-6000	-,11882	,06390	,247
		6001 ve üstü	-,07378	,07918	,788
	2901-4500	0-2900	,18117*	,04868	,001
		4501-6000	,06235	,06274	,753
		6001 ve üstü	,10738	,07824	,517
	4501-6000	0-2900	,11882	,06390	,247
		2901-4500	-,06235	,06274	,753
		6001 ve üstü	,04504	,08852	,957
	6001 ve üstü	0-2900	,07378	,07918	,788
		2901-4500	-,10738	,07824	,517
		4501-6000	-,04504	,08852	,957

*Ortalama fark 0,05 düzeyinde anlamlı.

Tablo 17'deki Tukey test sonuçlarına göre mali anestezi boyutta 0-2900 TL ile 2901-4500 arasında ($p < .05$) bulunduğundan anlamlı bir fark vardır. 0-2900 TL ile 4501-6000 TL ve 6001 ve üstü, 2901-4500 TL ile 4501-6000 TL, 2901-4500 TL ile 6001 ve üstü; 4501-6000 TL ile 6001 TL ve üstü arasında ise ($p > .05$) bulunduğundan anlamlı bir fark yoktur. Tablo 18'de gelir durumuna göre grup ortalamaları yer almaktadır.

Tablo 18: Tanımlayıcılar Tablosu

	N	Ortalama
0-2900	211	3,3584
2901-4500	239	3,5395
4501-6000	94	3,4772
6001 ve üstü	53	3,4322
Toplam	597	3,4562

Tablo 18'deki gelir frekans sonuçlarına göre mali anestezi düzeyi en yüksek gelir aralığı 2901-4500 TL, ikinci 4501-6000 TL, üçüncü 0-2900 TL iken son sırada 6001 TL ve üzeri gelir elde edenler yer almaktadır. Tablodaki ortalamalara bakıldığında genel olarak bireylerin gelir düzeyi arttıkça ödedikleri vergilere ilişkin farkındalıklarında da artış meydana gelmektedir.

4.5. Eğitim Bağımsız Değişken Analizi

Mali anestezi boyutunda eğitim durumuna göre farklılık bulunup bulunmadığına yönelik Tek Yönlü Varyans (ANOVA) analizi yapılmış ve 2 hipotez geliştirilmiştir;

H_0 = Mali anestezi boyutunda bireylerin eğitim durumuna göre farklılık bulunmamaktadır.

H_1 = Mali anestezi boyutunda bireylerin eğitim durumuna göre farklılık bulunmaktadır.

Tablo 19: Eğitime Göre ANOVA Sonucu

Boyut	Varyans Kaynağı	KT	sd	KO	F	p
malianestezi	Gruplar Arası	1,600	3	,533	1,981	,116
	Gruplar İçi	159,628	593	,269		
	Toplam	161,228	596			

Tablo 19'da ANOVA testinde mali anestezi boyutta eğitim düzeyleri arası anlamlı bir ilişki bulunmadığından ($F_{(3-593)}=1,98$, $p>.05$) H_1 hipotezi reddedilir. Buna göre, mali anestezi boyutunda bireylerin eğitim durumuna göre farklılık bulunmamaktadır şeklinde kurulan H_0 hipotezi kabul edilir. ANOVA testi sonucunda eğitim düzeyleri arası anlamlı bir fark çıkmadığından dolayı grup ortalamalarına göre farklılıklara bakılmamaktadır.

4.6. Meslek Bağımsız Değişken Analizi

Mali anestezi boyutunda mesleğe göre farklılık bulunup bulunmadığına yönelik Tek Yönlü Varyans (ANOVA) analizi yapılmış ve 2 hipotez geliştirilmiştir;

H_0 = Mali anestezi boyutunda bireylerin mesleğine göre farklılık bulunmamaktadır.

H_1 = Mali anestezi boyutunda bireylerin mesleğine göre farklılık bulunmaktadır.

Tablo 20: Mesleğe Göre ANOVA Sonucu

Boyut	Varyans Kaynağı	KT	sd	KO	F	p
malianestezi	Gruplar Arası	5,025	5	1,005	3,803	,002
	Gruplar İçi	156,202	591	,264		
	Toplam	161,228	596			

Tablo 20'de ANOVA testinde mali anestezi boyutta meslekler arası anlamlı bir ilişki bulunduğundan ($F_{(5-591)}=3,80$, $p<.05$) H_0 hipotezi reddedilir. Mali anestezi boyutunda bireylerin mesleğine göre farklılık bulunmaktadır şeklinde kurulan H_1 hipotezi ise kabul edilir.

Tablo 21: Mesleklere Göre Homojenlik Testi Sonucu

Levene İstatistiği	sd1	sd2	p
,834	5	591	,526

Tablo 21'deki homojenlik testi sonucuna göre mali anestezi boyutunda $p > .05$ bulunduğundan anakütle varyansları arasında fark yoktur. Bu durumda çoklu karşılaştırma testlerinden Tukey testi yapılmaktadır.

Tablo 22: Mali Anestezi Boyutta Tukey Testi Sonucu

	(I) meslek	(J) meslek	Ortalama Fark (I-J)	Standart Hata	p
Tukey HSD	çalışmıyor	bağımsız kendi işinde çalışan	,12789	,08091	,612
		ücretli kamu	-,06913	,06727	,909
		ücretli özel sektör	,13335	,05785	,193
		emekli	-,09430	,06334	,672
		diğer	,09702	,11464	,959
	bağımsız kendi işinde çalışan	çalışmıyor	-,12789	,08091	,612
		ücretli kamu	-,19701	,08813	,223
		ücretli özel sektör	,00546	,08117	1,000
		emekli	-,22219	,08517	,097
		diğer	-,03086	,12801	1,000
	ücretli kamu	çalışmıyor	,06913	,06727	,909
		bağımsız kendi işinde çalışan	,19701	,08813	,223
		ücretli özel sektör	,20247*	,06758	,034
		emekli	-,02518	,07234	,999
		diğer	,16615	,11985	,735
	ücretli özel sektör	çalışmıyor	-,13335	,05785	,193
		bağımsız kendi işinde çalışan	-,00546	,08117	1,000
		ücretli kamu	-,20247*	,06758	,034
		emekli	-,22765*	,06367	,005
		diğer	-,03632	,11483	1,000
emekli	çalışmıyor	,09430	,06334	,672	
	bağımsız kendi işinde çalışan	,22219	,08517	,097	
	ücretli kamu	,02518	,07234	,999	
	ücretli özel sektör	,22765*	,06367	,005	

	diğer	,19133	,11769	,582
diğer	çalışmıyor	-,09702	,11464	,959
	bağımsız kendi işinde çalışan	,03086	,12801	1,000
	ücretli kamu	-,16615	,11985	,735
	ücretli özel sektör	,03632	,11483	1,000
	emekli	-,19133	,11769	,582
*Ortalama fark 0,05 düzeyinde anlamlı.				

Tablo 22'deki Tukey test sonuçlarına göre mali anestezi boyutta ücretli kamu ile ücretli özel sektör, emekli ile ücretli özel sektör arasında ($p < .05$) bulunduğundan anlamlı bir fark vardır. Çalışmıyor ile bağımsız kendi işinde çalışan, ücretli kamu, ücretli özel sektör, emekli ve diğer; bağımsız kendi işinde çalışan ile ücretli kamu, ücretli özel sektör, emekli ve diğer; ücretli kamu ile emekli ve diğer; ücretli özel sektör ile diğer arasında ise ($p > .05$) bulunduğundan anlamlı bir fark yoktur. Tablo 23'de mesleki duruma göre grup ortalamaları yer almaktadır.

Tablo 23: Tanımlayıcılar Tablosu

	N	Ortalama
çalışmıyor	160	3,4780
bağımsız kendi işinde çalışan	54	3,3501
ücretli kamu	92	3,5471
ücretli özel sektör	156	3,3446
emekli	112	3,5723
diğer	23	3,3810
Toplam	597	3,4562

Tablo 23'deki meslek frekans sonuçlarına göre mali anestezi düzeyi en yüksek meslek emekli, ikinci ücretli kamu, üçüncü çalışmıyor, dördüncü diğer, beşinci bağımsız kendi işinde çalışan iken son sırada ücretli özel sektör çalışan yer almaktadır.

4.7. Vergi İle İlgili Bilgi Kaynak Bağımsız Değişken Analizi

Mali anestezi boyutunda vergi ile ilgili bilginin kaynağına göre farklılık bulunup bulunmadığına yönelik Tek Yönlü Varyans (ANOVA) analizi yapılmış ve 2 hipotez geliştirilmiştir;

H_0 = Mali anestezi boyutunda bireylerin vergi ile ilgili bilginin kaynağına göre farklılık bulunmamaktadır.

H_1 = Mali anestezi boyutunda bireylerin vergi ile ilgili bilginin kaynağına göre farklılık bulunmaktadır.

Tablo 24: Vergi İle İlgili Bilginin Kaynağına Göre ANOVA Sonucu

Boyut	Varyans Kaynağı	KT	sd	KO	F	p
	Gruplar Arası	2,724	4	,681	2,543	,039

malianestezi	Gruplar İçi	158,504	592	,268		
	Toplam	161,228	596			

Tablo 24'de ANOVA testinde mali anestezi boyutta vergi ile ilgili bilginin kaynaklar arası anlamlı bir ilişki bulunduğundan ($F_{(4-592)}=2,54$, $p<.05$) H_0 hipotezi reddedilir. Mali anestezi boyutunda bireylerin vergi ile ilgili bilginin kaynağına göre farklılık bulunmaktadır şeklinde kurulan H_1 hipotezi kabul edilir.

Tablo 25: Vergi İle İlgili Bilginin Kaynağına Homojenlik Testi Sonucu

Levene İstatistiği	sd1	sd2	p
1,316	4	592	,263

Tablo 25'deki homojenlik testi sonucuna göre mali anestezi boyutunda $p > .05$ bulunduğundan anakütle varyansları arasında fark yoktur. Bu durumda çoklu karşılaştırma testlerinden Tukey testi yapılmaktadır.

Tablo 26: Mali Anestezi Boyutta Tukey Testi Sonucu

	(I) vergi bilgi	(J) vergibilgi	Ortalama Fark (I-J)	Standart Sapma	p
Tukey HSD	gazete, dergi, tv vb	vergi uzmanı	,01356	,08687	1,000
		vergi dairesi	,10257	,06536	,518
		iş, aile, çevre	,07344	,07673	,874
		internet	,19622*	,06977	,041
	vergi uzmanı	gazete, dergi, tv vb	-,01356	,08687	1,000
		vergi dairesi	,08901	,07616	,769
		iş, aile, çevre	,05988	,08612	,957
		internet	,18266	,07998	,152
	vergi dairesi	gazete, dergi, tv vb	-,10257	,06536	,518
		vergi uzmanı	-,08901	,07616	,769
		iş, aile, çevre	-,02913	,06436	,991
		internet	,09365	,05588	,450
	iş, aile, çevre	gazete, dergi, tv vb	-,07344	,07673	,874
		vergi uzmanı	-,05988	,08612	,957
		vergi dairesi	,02913	,06436	,991
		internet	,12278	,06884	,384
	internet	gazete, dergi, tv vb	-,19622*	,06977	,041
		vergi uzmanı	-,18266	,07998	,152

	vergi dairesi	-,09365	,05588	,450
	iş, aile, çevre	-,12278	,06884	,384
* Ortalama fark 0,05 düzeyinde anlamlı.				

Tablo 26'daki Tukey test sonuçlarına göre mali anestezi boyutta gazete, dergi, tv vb. ile internet arasında ($p < .05$) bulunduğundan anlamlı bir fark vardır. Gazete, dergi, tv vb. ile vergi uzmanı, vergi dairesi ve iş, aile, çevre; vergi uzmanı ile vergi dairesi, iş, aile, çevre, internet; vergi dairesi ile iş, aile, çevre ve internet; iş, aile, çevre ile internet arasında ise ($p > .05$) bulunduğundan anlamlı bir fark yoktur. Tablo 27'de vergi ile ilgili bilginin kaynağına göre grup ortalamaları yer almaktadır.

Tablo 27: Tanımlayıcılar Tablosu

	N	Ortalama
gazete, dergi, tv vb	89	3,5527
vergi uzmanı	59	3,5391
vergi dairesi	212	3,4501
iş, aile, çevre	93	3,4793
internet	144	3,3565
Toplam	597	3,4562

Tablo 27'deki vergi ile ilgili bilgi kaynağı frekans sonuçlarına göre mali anestezi düzeyi en yüksek bilgi kaynağı gazete, dergi, tv vb., ikinci vergi uzmanı, üçüncü iş, aile, çevre, dördüncü vergi dairesi iken son sırada internet yer almaktadır.

SONUÇ

Çalışmada TR10 Bölgesinde ikamet eden bireylerin mali anestezi boyutu ölçülmüştür. Bu kapsamda 20 yaş üzeri 597 bireye 28 (7 demografik + 21 ölçek soru) soruluk bir anket uygulanmıştır. Anketin güvenilirliğini test etmek amacıyla yapılan analizde uygulanan ölçek güvenilir olarak tespit edilmiştir. Ankete katılan bireylerin mali anestezi düzeyleri 3,61 olarak bulunmuştur. Araştırma anketinde kullanılan ölçeğin 5'li Likert ölçeği olması ve 3 değeri orta nokta (% 50) olarak kabul edilmesi dikkate alındığında ankete katılan bireylerin mali anestezi düzeyleri yüksek çıkmıştır. Bu durum da bireylerin ödedikleri vergilere ilişkin farkındalıklarının yani hissettikleri vergilerin düşük düzeyde olduğunu, mali olarak anesteziye uğradıklarını göstermektedir.

TR10 Bölgesinde ikamet eden bireylerin oluşturduğu örnek kütleimizde gruplar arası fark testleri yapılmıştır. Cinsiyete dayalı yapılan analiz sonucunda erkeklerin kadınlara göre daha fazla ödedikleri verginin farkında oldukları; medeni duruma göre yapılan analiz sonucunda evlilerin boşanmış/dullara ve boşanmış dulların da bekârlara göre daha fazla ödedikleri verginin farkında olduklarına ulaşılmıştır. Yaşa göre yapılan analiz sonucunda yaş arttıkça mali anestezi düzeyinin düştüğü; ortalama gelire göre yapılan analiz sonucunda gelir düzeyi arttıkça mali anestezinin düştüğü; mesleklere göre yapılan analiz sonucunda mali anestezi düzeyi en fazla emeklilerde iken bağımsız kendi işinde çalışan; vergi ile ilgili bilgi kaynaklarına göre yapılan analiz sonucunda ise mali anestezi düzeyi en yüksek grup gazete, dergi, tv vb. iken en düşük grubun internet olduğu sonuçlarına ulaşılmıştır. Eğitim düzeyine göre yapılan gruplar arası fark analizlerinde ise istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkiye ulaşılamamıştır. Bununla birlikte gruplar arası yapılan testlerde bağımsız değişkenlerin kendi içlerinde önemli derecede farklılıklar barındırmadığı tespit edilmiştir.

Çalışmada ulaşılan sonuçlar literatürde yer alan konuyla ilgili diğer çalışmalar ile karşılaştırıldığında genel itibarıyla çalışmaların çoğunluğuyla aynı doğrultuda sonuçlar ortaya çıkmıştır. Buna göre literatürde yer verilen çalışmaların çoğunda mükelleflerin ödedikleri veya yükümlü oldukları vergilerin farkında olmadıkları, yani vergi yükünü hissetmediklerine ulaşılmıştır. Bu çalışmada da mali anestezi düzeyinin yüksek çıkması ile katılımcıların farkında olmadan vergi ödedikleri, dolayısıyla da vergiyi hissetmediklerine ulaşılması sonuçların literatürdeki hakim anlayışa uygun olarak benzer olduğunu ortaya koymaktadır. Bu durum çalışmanın mali anestezi düzeyi düşük çıkan diğer çalışmalar ile farklılıklar barındırdığını da ortaya koymaktadır. Türkiye nezdinde yapılan çalışmaların önemli bir bölümünden elde edilen sonuçlar genel olarak mali anestezinin varlığına işaret etmesi teorik alt yapı ile uyum göstermektedir. Nitekim mali anestezinin genel olarak dolaylı vergilerin ağırlıkta olduğu vergi yapılarında kendine yer bulması ve Türk vergi sisteminde de dolaylı vergilerin önemli bir orana sahip olması yapılan uygulama sonuçlarını desteklemektedir. Dolayısıyla bu çalışma sonuçları ile hem literatürde yapılan çalışmaların çoğunluğu hem de mali anestezi teorik altyapısının varsayımları ile uyumluluk göstermektedir.

Mali anestezi düzeyine ilişkin bağımsız değişkenler ile ilgili yapılan çalışmada ulaşılan sonuçlara bakıldığında mali anestezi düzeyinin ortalamanın üstünde yer aldığı, yani bireylerin ödedikleri vergileri tam olarak hissedemedikleri, ödenilen verginin farkında olamadıkları görülmektedir. Bu durumun meydana getireceği idareye güvenin azalması, hesap verilebilirlik ve şeffaflığın azalması, mali olarak bireylerin yanılığa düşmesi gibi olumsuz sonuçların giderilmesi için; vergi bilincinin artırılması, vergi yapısının dolaylı vergilerden dolaysız vergiler lehine değiştirilmesi, bireylerin vergi farkındalığının azaltan stopaj gibi vergilendirme usullerinin farkındalığı artıracak şekilde ayarlanması, vergi ile ilgili eğitimlerin verilmesi gibi uygulamaların hayata geçirilmesi önem arz etmektedir.

KAYNAKÇA

- Akdoğan, A. (2009), *Kamu Maliyesi*, Ankara: Gazi Kitabevi.
- Altuğ, E. F. (2010), *Türkiye'de Vergi Bilinci: İstanbul Araştırması*, yay. haz. Çak, M., Şeker, M., Bingöl, Ö., İstanbul: İSMMM Yayınları, 134.
- Arıkan, Z. ve Önkan, Ö. (2020), "Mali Anestezi ve Türkiye Açısından Değerlendirilmesi", *Vergi Sorunları Dergisi*, Sayı: 381, 9-18.
- Ay, H. M. ve Talaşlı, E. (2008), "Ülkelerin ekonomik gelişmişlik seviyeleri ve vergi yapıları arasındaki ilişki", *Maliye Dergisi*, Sayı 154, Ocak-Haziran 2008, 136-137.
- Başaran Yavaşlar, F. (2012), "Bir adaletsizlik örneği: ücret gelirlerinin vergilendirilmesi", *Fasikül Dergisi*, Sayı: 30, 6-12, Erişim adresi: <https://www.fundabasaran.com/pdf/bir-adaletsizlik-ornegi-ucret-gelirlerinin-vergilendirilmesi.pdf>
- Bay, H. ve İnneci, A. (2017), "Vergi Adaleti Açısından Türkiye'de Ücret Gelirlerinin Vergilendirilmesi", *International Journal of Public Finance*, 2(2), 196 – 219.
- Csontos, L., Kornai, J. ve Gyorgy, I. (1998), "Tax Awareness And Reform Of The Welfare State: Hungarian Survey Results", *Toth Economics of Transition*, 6 (2), 287-312.
- Cural, M. ve Çevik, N. K. (2015), "Ekonomik Kalkınmanın Vergi Yapısı Üzerindeki Etkisi: 1924-2013 Dönemi Türkiye Örneği", *Amme İdaresi Dergisi*, 48 (3), 128-129.
- Çelikkaya, A. (2019), Vergi teorisi. İçinde İ. Sağbaş (Edt.), *Vergilerin Sınıflandırılması Ve Vergi Dışı Kamu Gelirleri*, T.C. Anadolu Üniversitesi Yayını No: 3623 Açıköğretim Fakültesi Yayını No: 2451
- Demir, İ. C. (2016), "Katlanılabilir Vergi Yükü ve Belirleyicileri: Türkiye Üzerine Bir Araştırma", *AKÜ İİBF Dergisi*, XVIII (2), 79-87.
- Demir, İ. C. (2017), Fiscal Anaesthesia And Changing In The Fiscal Limits Of Taxation: Review To Laffer Curve, İçinde A. Gerçek ve Ö. Çetinkaya (Edt.), *32nd International Public Finance Conference* (ss. 39-42), Bursa: Ekin Basım Yayın Dağıtım.
- Eğilmez, M. (2016), *Ödediği Vergiyi Bilmeyen Toplum*, Erişim adresi: <https://www.mahfiegilmez.com/2016/07/odedigi-vergiyi-bilmeyen-toplum.html>, 14.01.2021

- George, D. ve Mallery, P. (2003), *Spss For Windows Step By Step: A Simple Guide And Reference*. 14.0 update, (7th ed.), Allyn & Bacon, Boston, USA, 1-61.
- George, D. ve Mallery, M. (2010), *SPSS For Windows Step By Step: A Simple Guide And Reference*, 17.0 update (10a ed.) Boston: Pearson, 1-158.
- Hair, J. F., Black, W. C., Babin, B. J., Anderson, R. E. ve Tatham, R. L. (2013), *Multivariate Data Analysis*: Pearson Education Limited, 1-287.
- Islamliah Kamil, N. (2015), “The Effect of Taxpayer Awareness, Knowledge, Tax Penalties And Tax Authorities Services On The Tax Compliance: (Survey On The Individual Taxpayer At Jabodetabek & Bandung)”, *Research Journal of Finance and Accounting*, 6 (2), 104-111.
- Kaba, H. ve Beşel, F. (2018), “Vergi Usul Kanunu’nda Yer Alan Hakları Konusunda Mükelleflerin Farkındalığı”, *Maliye Araştırmaları Dergisi*, 4 (1), 39-58.
- Koretskaya-Garmash, V. A. (2017), “Taxation Awareness And Its Impact On Financial Literacy”, *Journal of Tax Reform*, 3(2), 131-142.
- Krejcie, R. V. ve Morgan, D. W. (1970), “Determining Sample Size For Research Activities”, *Educational And Psychological Measurement*, 30(3), 607-610.
- Naing, L., Winn, T. ve Rusli, B. (2006), “Practical Issues In Calculating The Sample Size For Prevalence Studies”, *Archives of orofacial Sciences*, 1(1), 9-14.
- Negara, H. K. S. ve Purnamasari, D. I. (2019), “The effect of tax knowledge, tax awareness and fiscal service on taxpayer compliance (a study of msme in the special region of Yogyakarta)”, *IJCSN - International Journal of Computer Science and Network*, 8 (5), 398-402.
- Ömürbek, N., Çiçek, H. G. ve Çiçek, S. (2007), “Vergi Bilinci Üzerine Bir İnceleme: Üniversite Öğrencileri Üzerinde Yapılan Anketin Bulguları”, *Maliye Dergisi*, Sayı 153, Temmuz-Aralık 2007, 102-122.
- Özgün, Z. ve Yüksel, C. (2018), “Mersin’de Vergi Mükelleflerinin Vergi Algısı, Vergi Bilinci Ve Vergi Ahlakı Düzeyinin Ölçülmesi”, *Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü e-dergi*, 1 (2), 33-48.
- Sandalcı, U. (2019), “Ücretler Üzerinden Vergilendirilen Mükelleflerin Vergi Farkındalığı: Bir Alan Araştırması”, İçinde B. Karaca, E. İslamoğlu & E. Kirik (Edt.), 4. Uluslararası Bilimsel Araştırmalar Kongresi (ss. 397-413), Ankara: Doğuhan Tanıtım – Matbaa – Yayıncılık.
- Saruç, N. T. (2010), *Vergi Teorisi*, İstanbul Üniversitesi Açık ve Uzaktan Eğitim Fakültesi Maliye Lisans Programı, Erişim adresi: [http://auzefkitap.istanbul.edu.tr/kitap/maliye ue/vergiteorisi.pdf](http://auzefkitap.istanbul.edu.tr/kitap/maliye_ue/vergiteorisi.pdf), 10.01.2021
- Sheldon, R. S. ve Robert, W. M. (2007), *Ethics, Tax Evasion, Gender And Age: An Empirical Study Of Utah Opinion*, Andreas School of Business Working Paper. Barry University. Miami Shores, FL 33161 USA.
- Şen, H. ve Sağbaş, İ. (2017), *Vergi Teorisi Ve Politikası*, Ankara: Barış Arıkan Yayınları.
- Şahpaz, K., Akgül, Ö. ve Yardımcıoğlu, F. (2014), Fırıncı Esnafının Vergi Bilinci Ve Vergi Algısı: Sakarya İli Örneği”, *Siyaset, Ekonomi ve Yönetim Araştırmaları Dergisi*, 2 (3), 29-48.
- Schumacker, R. E. ve Lomax, R. G. (2004), *A Beginner's Guide To Structural Equation Modeling*, (3rd ed.), Psychology Press.
- Tabachnick, B.G. ve Fidell, L.S. (2013), *Using Multivariate Statistics (sixth ed.)* Pearson, Boston.
- Turan, T. (2008), Maliye Politikası Araçlarının Ekonomik Büyüme Üzerindeki Etkileri: Bir Literatür İncelemesi”, *Sayıştay Dergisi*, Sayı: 69, 17-35.
- Torgler, B. ve Schneider, F. (2004), *Does Culture Influence Tax Morale? Evidence from Different European Countries*. Crema Working Paper No:17, <http://www.crema-research.ch/papers/2004-17.pdf>, Erişim Tarihi: 15.03.2021
- Uyanık, A. (2019), Vergi Bilinci Ve Vergiye Gönüllü Uyumun Vergi Gelirlerine Etkilerinin Değerlendirilmesi”, *Maliye Dergisi*, Temmuz-Aralık 2019, 177, 354-386.
- Yardımcıoğlu, M., Yusuf, A. ve Yahya, G. (2014), Vergi Okuryazarlığı Ve Vergisel Farkındalık: Kahramanmaraş Araştırması”, *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 4(2), 95-119.

Yücenur, G. N., Demirel, N. Ç., Ceylan, C. ve Demirel, T. (2011), “Hizmet Değerinin Müşterilerin Davranışsal Niyetleri Üzerindeki Etkisinin Yapısal Eşitlik Modeli İle Ölçülmesi”, *Doğuş Üniversitesi Dergisi*, 12 (1), 156-168.

İnternet Kaynakları

<http://www.tard.org.tr/akademi/?p=detail&bID=1&capt=5&sub=7&session=10751557628258-21503115256516>, Erişim tarihi: 12.01.2020

<https://www.florence.com.tr/anestezi-turleri>, Erişim tarihi: 13.01.2021

<https://sozluk.gov.tr/>, Erişim tarihi: 12.01.2021

<https://www.hmb.gov.tr/bumko-butce-buyuklukleri-ve-butce-gerceklesmeleri>, Erişim tarihi: 14.01.2021

<https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=95&locale=tr>, Erişim tarihi: 15.01.2021